XIRURGIK INFEKSIYANI OLDINI OLISH VA DAVOLASH

Xiva Abu Ali ibn Sino nomidagi
Jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchilari
Kamolova Hayotjon Maxsud qizi,
Majidova Zamira Erkinovna

Annotatsiya: *Ushbu maqolada xirurgik infeksiya tushunchasi, uning kelib chiqish sabablari, turlari, klinik belgilari, diagnostika usullari hamda davolash va profilaktikasi keng yoritilgan. Xirurgik infeksiya jarrohlik amaliyotida eng ko'p uchraydigan asoratlardan biri bo'lib, bemor hayoti uchun xavf tug'dirishi mumkin. Maqolada aseptika va antiseptika qoidalarining ahamiyati, zamonaviy tekshirish usullari, antibiotikoterapiya va jarrohlik davolash tamoyillari haqida ma'lumot berilgan. Shuningdek, infeksiyani oldini olish choralariga ham alohida e'tibor qaratilgan.*

Kalit so'zlar: *Xirurgik infeksiya, aseptika, antiseptika, antibiotikoterapiya, yiringli jarayon, sepsis, yara infeksiyasi, sterilizatsiya, dezinfeksiya, jarrohlik.*

Kirish

Xirurgik infeksiya zamonaviy jarrohlikning dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi. Jarrohlik amaliyotida bajariladigan operatsiyalar, invaziv muolajalar hamda travmalar organizmning himoya mexanizmlarini susaytirib, mikroorganizmlar kirib borishi uchun qulay sharoit yaratadi. Natijada yiringli-yallig'lanish jarayonlari rivojlanib, bemor ahvolining og'irlashishiga sabab bo'ladi.Xirurgik infeksiyalar nafaqat operatsiyadan keyingi asoratlarni ko'paytiradi, balki davolanish muddatini uzaytiradi, iqtisodiy zarar yetkazadi

va ayrim hollarda o‘limga olib kelishi mumkin. Shu sababli xirurgik infeksiyalarni erta aniqlash, samarali davolash hamda profilaktika qilish tibbiyotning muhim vazifalaridan biri sanaladi.

Bugungi kunda antiseptika va aseptika qoidalariga qat’iy rioya qilish, steril texnologiyalarni qo‘llash, antibiotiklardan oqilona foydalanish va immunitetni mustahkamlash orqali xirurgik infeksiyalar sonini kamaytirish mumkin.

Xirurgik infeksiyaga ta’rif

Xirurgik infeksiya — bu organizmga patogen yoki shartli-patogen mikroorganizmlarning kirishi va ko‘payishi natijasida yuzaga keladigan yiringli-yallig‘lanish jarayonidir. U asosan jarohatlar, operatsiyalar, kuyishlar yoki boshqa shikastlanishlardan keyin rivojlanadi.

Infeksiyani bakteriyalar, viruslar, zamburug‘lar yoki aralash mikroflora chaqirishi mumkin. Eng ko‘p uchraydigan qo‘zg‘atuvchilar quyidagilar hisoblanadi:Stafilokokklar, Streptokokklar ,

Ichak tayoqchasi ,Pseudomonas aeruginosa, Protey , Anaerob bakteriyalar

Xirurgik infeksiya mahalliy yoki umumiy ko‘rinishda namoyon bo‘lishi mumkin. Mahalliy shaklda jarayon ma’lum bir to‘qimada cheklangan bo‘lsa, umumiy shaklda infeksiya qon orqali butun organizmga tarqaladi va sepsis rivojlanadi.

Xirurgik infeksiyaning sabablari

Xirurgik infeksiyaning kelib chiqishida bir nechta omillar muhim rol o‘ynaydi.

Ekzogen sabablar

Ekzogen infeksiya tashqi muhitdan tushadi. Bunga quyidagilar kiradi:

- Steril bo‘lmagan asbob-uskunalar , Jarrohlik xonasidagi havo

- Tibbiyot xodimlarining qo‘llari , Bog‘lov materiallari
- Nosteril kiyim va qo‘lqoplar

Endogen sabablar

Endogen infeksiya organizmning o‘zidagi mikrofloradan kelib chiqadi:

- Surunkali infeksiya o‘choqlari ,Tish kariyesi,Tonzillit
- Ichak mikroflorasi , Immunitetning pasayishi

Xavf omillari

- Qandli diabet, Semizlik, Kamqonlik, Immunitet tanqisligi
- Katta qon yo‘qotish, Uzoq davom etuvchi operatsiyalar
- Gigiyena qoidalariga rioya qilmaslik

Xirurgik infeksiyaning turlari

Xirurgik infeksiyalar bir necha turlarga bo‘linadi.

1. O‘tkir yiringli infeksiyalar

Abssess, Flegmona, Furunkul, Karbunkul, Mastit .Bu holatlarda yiring hosil bo‘lib, to‘qimalarda nekroz kuzatiladi.

2. Anaerob infeksiyalar

Kislorodsiz muhitda rivojlanadigan infeksiyalar: Gazli gangrena, Qoqshol

Bu infeksiyalar juda xavfli bo‘lib, tez rivojlanadi.

3. Maxsus infeksiyalar

Sil, Aktinomikoz, Zaxm

4. Sepsis Infeksiyaning qon orqali butun organizmga tarqalishi natijasida rivojlanadi. Bu eng og‘ir shakllardan biri hisoblanadi.

Xirurgik infeksiyaning klinik belgilari

Klinik belgilar infeksiyaning turi va og‘irligiga bog‘liq.

Mahalliy belgilar. Yallig‘lanishning klassik belgilari kuzatiladi: Qizarish, Shish, Og‘riq, Harorat ko‘tarilishi Funksiya buzilishi.Yiringli jarayonlarda yara atrofida infiltrat, yiring ajralishi va nekroz kuzatiladi.

Umumiy belgilar. Tana haroratining oshishi ,Holsizlik, Bosh og‘rig‘i ,Taxikardiya, Ishtaha yo‘qolishi, Intoksikat siya , Sepsisda esa arterial bosim pasayishi, hush buzilishi va ko‘p organ yetishmov chiligi kuzatilishi mumkin.

Aseptika va antiseptika. Aseptika - mikroorganizmlarning yara yoki organizmga tushishining oldini olishga qaratilgan chora-tadbirlar majmuasidir.

Aseptikaning asosiy qoidalari: Jarrohlik asboblarini sterilizatsiya qilish, Steril qo‘lqop va kiyimlardan foydalanish,Operatsion xonani dezinfeksiya qilish , Qo‘llarni antiseptik ishlov berish,Steril bog‘lov materiallaridan foydalanish

Sterilizatsiya usullari. Bug‘ bilan sterilizatsiya, Quruq issiqlik usuli,Kimyoviy sterilizatsiya , Gazli sterilizatsiya

Antiseptika. Antiseptika — yaraga tushgan mikroorganizmlarni yo‘q qilish yoki ularning ko‘payishini to‘xtatishga qaratilgan usullar yig‘indisidir.

Antiseptikaning turlari:

Mexanik antiseptika

Yaraga birlamchi ishlov berish, Nekrotik to‘qimalarni olib tashlash

Fizik antiseptika

Drenaj qo‘yish , Ultrabinasha nurlar , Lazer terapiyasi

Kimyoviy antiseptika

Yod eritmasi, Xlorheksidin , Vodorod peroksid

Biologik antiseptika

Antibiotiklar, Immun zardoblari , Bakteriofaglar

Xirurgik infeksiyani tekshirish usullari

Diagnostika bemorni to‘liq tekshirish asosida olib boriladi.

Klinik tekshiruv: Shikoyatlar yig‘ish , Anamnez, Ko‘rik, Pal’patsiya

Laborator tekshiruvlar: Umumiy qon tahlili , Biokimyoviy analiz ,C-reaktiv oqsil,Qon ekmasi,Leykotsitoz va ECHT oshishi yallig‘lanishdan dalolat beradi.

Bakteriologik tekshiruv

Yiring yoki yara ajralmasidan namuna olinib, mikroflora aniqlanadi va antibiotiklarga sezgirligi tekshiriladi.

Instrumental tekshiruvlar

Ultrasonografiya ,Rentgenografiya, KT, MRT.Bu usullar yiringli o‘choqning joylashuvi va hajmini aniqlashga yordam beradi.

Xirurgik infeksiyani davolash

Davolash kompleks tarzda olib boriladi.

Jarrohlik davolash

Yiringli o‘choqni ochish va drenajlash asosiy usul hisoblanadi.

Jarrohlik muolajalari: Abssessni ochish, Nekrektomiya,Drenaj qo‘yish ,Zararlangan to‘qimalarni olib tashlash

Antibiotikoterapiya

Antibiotiklar mikroorganizmlarning sezgirligiga qarab buyuriladi.

Ko‘p qo‘llanadigan preparatlar:Penitsillinlar , Sefalosporinlar, Aminoglikozidlar,Metronidazol

Antibiotiklarni nazoratsiz qo‘llash rezistentlikka olib kelishi mumkin.

Dezintoksikatsion terapiya

Infuzion eritmalar, Reopoliglyukin

Simptomatik davolash

Og‘riq qoldiruvchilar , Antipiretiklar ,Vitaminlar

Immunoterapiya

Immunitetni oshirish maqsadida:Immunomodulyatorlar ,Plazma, Albumin qo‘llaniladi

Xirurgik infeksiyaning oldini olish

Profilaktika eng samarali usullardan biridir.

Operatsiyadan oldingi profilaktika: Surunkali infeksiya o‘choqlarini davolash, Teri gigiyenasi,Antibiotik profilaktikasi, Immunitetni mustahkamlash

Operatsiya vaqtida: Aseptika va antiseptikaga qat’iy rioya qilish, Operatsiyani imkon qadar qisqa davom ettirish Steril sharoit yaratish

Operatsiyadan keyingi davr: Yaralarni to‘g‘ri parvarish qilish,Bog‘lovlarni vaqtida almashtirish,Drenajlarni nazorat qilish , Erta faollashtirish

Tibbiyot xodimlarining roli: Hamshiralar va shifokorlar sanitariya-gigiyena qoidalariga qat’iy rioya qilishi zarur. Qo‘llarni to‘g‘ri yuvish va dezinfeksiya qilish infeksiya tarqalishini sezilarli kamaytiradi.

Xulosa

Xirurgik infeksiya jarrohlik amaliyotida tez-tez uchraydigan va jiddiy asoratlarga olib keluvchi patologik holat hisoblanadi. Infeksiyaning rivojlanishida mikroorganizmlar, organizm himoya kuchlarining pasayishi va gigiyenik qoidalarga rioya qilmaslik muhim o‘rin tutadi.

Aseptika va antiseptika qoidalariga qat’iy amal qilish, zamonaviy diagnostika usullaridan foydalanish hamda o‘z vaqtida kompleks davolash olib borish orqali og‘ir asoratlarning oldini olish mumkin. Antibiotiklarni oqilona qo‘llash, sterilizatsiya sifatini oshirish va tibbiyot xodimlarining mas’uliyati xirurgik infeksiyalarni kamaytirishda muhim ahamiyatga ega.

Profilaktik choralar davolashdan ko‘ra samaraliroq bo‘lib, bemor hayotini saqlab qolishda asosiy omillardan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov Sh.I. “Xirurgik kasalliklar”. Toshkent, 2020.
2. Axmedov A.A. “Umumiy xirurgiya”. Toshkent, 2019.
3. Sabirov U.S. “Jarrohlik infeksiyalari”. Toshkent, 2021.
4. Brunicardi F.C. “Schwartz’s Principles of Surgery”. New York, 2022.
5. Townsend C.M. “Sabiston Textbook of Surgery”. Elsevier, 2021.
6. WHO Guidelines on Surgical Site Infection Prevention, 2023.
7. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi klinik protokollari, 2024.
8. Petrov S.V. “Obshaya xirurgiya”. Moskva, 2020.
9. Maingot R. “Abdominal Operations”. McGraw-Hill, 2021.
10. Bailey Love’s Short Practice of Surgery. CRC Press, 2022.